

Ara ha fet seixanta anys

ara ha fet seixanta anys que les imatges d'una multitud fugitiva, famolenca i desesperada no arribaven per televisió via satèl·lit, ni se situaven a l'altre extrem de la conca mediterrània: eren en directe i en cru, i transcorrien per les carreteres d'una Catalunya que, en direcció a França, es buidava de tota mena de gent (obrer, pagesos, professionals, funcionaris) al mateix compàs que avançaven, inaturables, les hordes franquistes.

Enmig d'aquell daltabaix, havent demorat a Barcelona fins a l'últim moment, alguns representants de la flor i nata de la intel·lectualitat catalana s'encabien amb les respectives famílies dins l'autobús destinat llavors al servei de Biblioteques al front i, poques hores abans de l'ocupació del cap-i-casal, empenien també l'amarg camí de l'exili.

Entre ells hi havia la figura de Rovira i Virgili. Conscient com pocs, atesa la seva condició d'estudiós de la història de la societat catalana al llarg dels segles, de la magnitud d'una ensulsiada que, com cap altra abans, amenaçava de convertir-se en l'irrevocable *finis Cataloniae*, Rovira va optar, a tall de forçat testimoni pacient d'uns esdeveniments desbordants i d'imprevisible desenllaç, per estimular una mena d'hiperestèsia en relació amb tot allò que li tocava viure a ell i als seus.

Privat, per òbvies raons pràctiques de tota mena, de deixar constància escrita a diari de les experiències d'aquell èxode massiu, temerós altrament de la interferència de l'oblit si n'ajornava en excés la deguda fixació en el paper, Rovira va saber decantar-se pel just temps prudencial a l'hora d'escriure'n el corresponent report.

I així, a cavall de l'anomenada retrospectió feble, pròpia del dietarista, i de la retrospectió forta, inherent al memorialista, el nostre autor va confeccionar *Els darrers dies de la Catalunya republicana* servint-se, deliberadament i explícitament, d'una retrospectió que podríem qualificar com d'a mig termini: els fets que hi són referits abasten des del 22 de gener fins al 5 de febrer del 1939, la redacció primigènia se situa durant el març d'aquell mateix any, la revisió subsegüent data de sis mesos després. Editat el 1940 a Buenos Aires, el 1976 n'aparegué, un cop

La lectura de l'obra de Rovira i Virgili, per causa d'allò que reporta i de com ho comunica, fa possible, per dir-ho a la manera de Pierre Vilar, que no puguem oblidar una història que altres sí que voldrien oblidar.

expirada la dictadura, una reedició a Curial, ara ja de fa temps exhaurida.

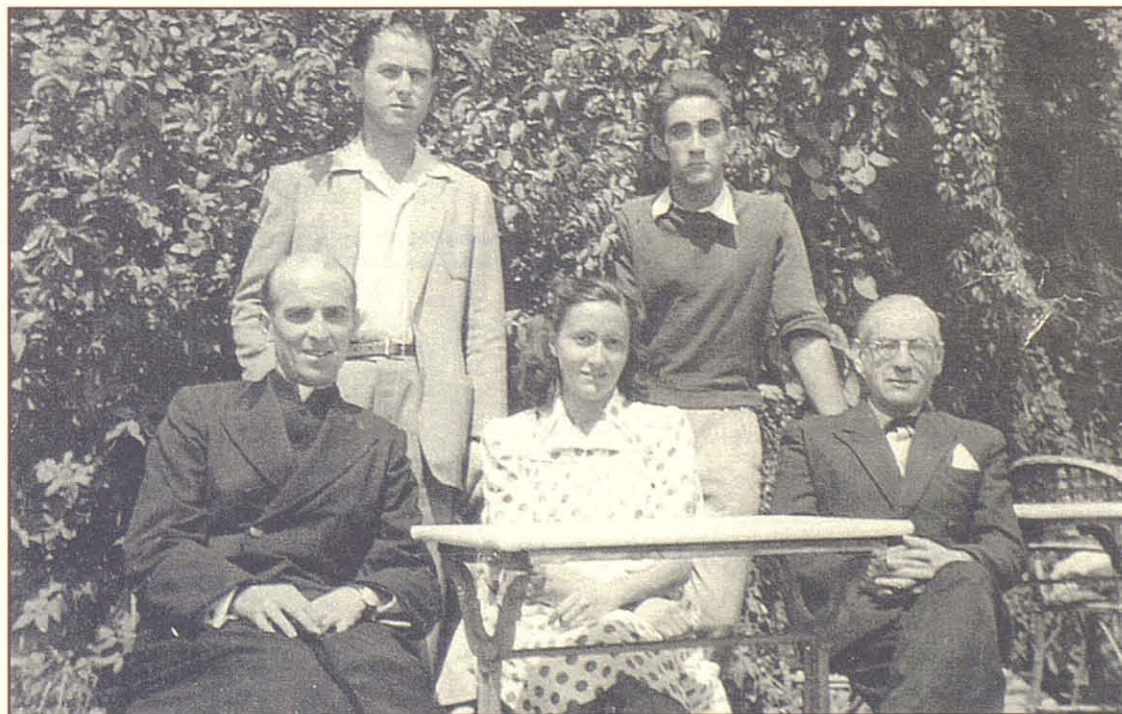
El llibre, commovedor, incisiu, dramàtic, constitueix un singular espècimen d'aquell gènere proteïforme més conegut avui dia amb el nom de "literatures del jo", i en el qual excel·leixen obres en què, com és el cas de *Els darrers dies de la Catalunya republi-*

cana, conflueixen, a parts iguals i de manera sovint indistinta, els valors documentals, històrics, i els valors narratius, literaris. Aquells atorguen veracitat al text a partir d'uns fets reals incontrovertibles; aquests, versemblança imaginativa a partir d'un enjòlit dosificat. Els uns apunten a retre l'ineludible testimoniatge, els altres a suscitar la no menys necessària identificació.

Ara, a seixanta anys vista d'aquells darrers dies de la Catalunya republicana, la lectura de l'obra de Rovira i Virgili, per causa d'allò que reporta i de com ho comunica, fa possible, per dir-ho a la manera de Pierre Vilar, que no puguem oblidar una història que altres sí que voldrien oblidar. Tenir-la present és una de tantes maneres eficaces de bregar perquè mai més no es torni a repetir.

■ JOSEP MURGADES

(1) "La màxima garantia de precisió i d'exactitud la trobo en l'exposició comentada dels propis records i de les pròpies observacions dins un temps separat, però no massa separat dels esdeveniments. Aleshores els records i les observacions ja s'han clarificat en el repòs anímic, per haver-se reduït a solatge els elements subjectius —passions, interessos, reaccions psíquiques, influències de l'ambient i de l'hora— que immediatament després de la percepció enterboleixen més o menys els nostre judici", de les "Paraules preliminars" a *Els darrers dies de la Catalunya republicana*, d'entre les quals el passatge aquí reproduït procedeix al seu torn del pròleg del mateix Rovira al seu llibre *Els polítics catalans* (1929).



Andorra, agost de 1948. D'esquerra a dreta, drets: Felip Calvet i Antoni Rovira (fill). Asseguts: mossèn Salvador Bonet, Teresa Rovira i Antoni Rovira i Virgili.